

La Batalla d'Almenar (1710) a les fonts

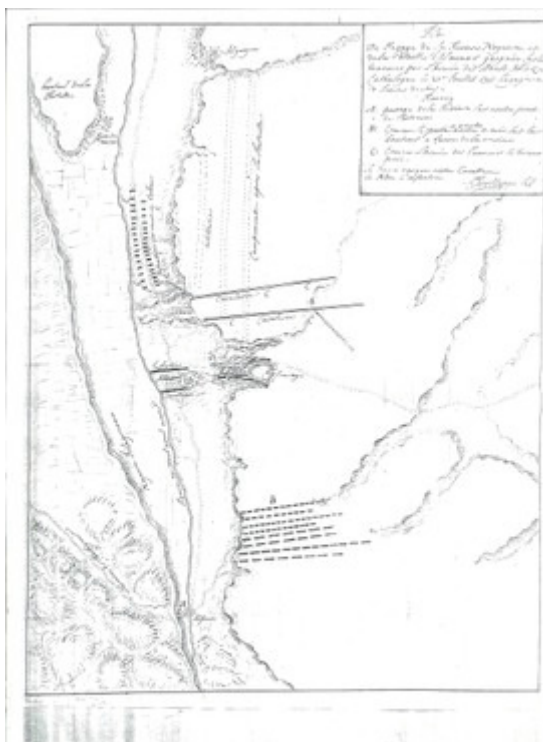
Per Xavier Rubio

La batalla que es va produir a Almenar durant la ofensiva aliada del 1710 està ricament documentada, tot i les seves petites dimensions en quant a tropes implicades i baixes. El motiu del ressò que va tenir és la importància estratègica dels seus efectes, ja que va obrir la porta cap a l'interior d'Aragó per a l'exèrcit austriacista i, d'aquesta manera, cap a Madrid, que de fet era l'objectiu principal de la seva campanya del 1710.

Aquesta victòria austriacista va comportar una pujada de moral molt necessària a l'exèrcit de l'arxiduc Carles. Per contra, tot i les poques baixes registrades a les fonts (uns 400 morts), l'exèrcit borbònic va ser totalment desfet, i la seva voluntat de lluitar va resultar tan malmesa que van haver de refugiar-se dins les fortificacions de Lleida.

Tot i la diversitat de la bibliografia recollida, la uniformitat en la narració de la batalla és molt alta. La font més important i detallada és l'extraordinària tasca de l'historiador Francesc de Castellví, que en les seves *Narraciones Históricas* va detallar d'una manera molt acurada les campanyes militars de la Península Ibèrica.

Castellví, capità d'una de les companyies de la Coronella ferit durant el setge de 1714, va escriure des de l'exili a Viena una sèrie de volums anuals explicant la guerra de Successió i els fets posteriors. La primera part del volum dedicat a l'any 1710 explica la ofensiva austriacista, les condicions abans del xoc d'Almenar i les seves conseqüències. A més, adjunta al seu relat documents tant importants com llistes dels comandants dels exèrcits, ordres de batalla, composició de tropes, baixes de cadascun dels bàndols i fins i tot testimonis d'altres autors sobre el mateix enfrontament.

Així doncs, donada la profunditat amb què les *Narraciones Históricas* aborden la campanya militar del 1710, i la presentació de documents referents a la seva descripció, és lògic tractar aquesta obra com una de les fonts més importants i objectives de la batalla.

A banda de les *Narraciones Históricas*, trobem diversos documents que, tot i no analitzar el xoc amb el mateix grau de detall, són valuosos per tal de donar més claredat als fets que van passar a Almenar.

Un d'ells és contemporani de Castellví, i tracta la guerra des del punt de vista del bàndol borbònic.

¡Error! Marcador no definido. Aquesta obra, titulada *Comentarios de la Guerra de España e Historia de su rey Felipe V, el Animoso*, va ser redactada per Vicente Bacallar y Sanna, marquès de San Felipe, diplomàtic i ambaixador de la cort

de Felip V. Tot i seguir aproximadament l'acció tal i com ho fa Castellví, dóna més rellevància a la defensa borbònica, i tracta de justificar en tot moment les accions de Felip V.

Els altres autors que parlen de la batalla són en la seva majoria posteriors al segle XVIII, com per exemple la obra *Barcelona durante el gobierno del Archiduque Carlos de Austria*, de Pere Voltes Bou, o *The War of the Succession in Spain during the Reign of Queen Anne*, de A. Parnell.

A tots aquests documents cal afegir la valuosa aportació d'un mapa confeccionat per Rapin de Thoyras per a la seva Història d'Anglaterra. Aquest mapa data del 1745, i encara que no sembla probable que l'autor visités el camp de batalla personalment, la geografia s'adiu perfectament al terreny actual i a l'ordre de batalla establert per Castellví i els altres documents.

Tot plegat ens permet establir una cronologia dels esdeveniments prou acurada.

La campanya del 1710

La campanya en la qual es va produir la batalla d'Almenar s'inicia a la primavera del 1710, en la qual una ofensiva borbònica primerenca té com a objectiu penetrar en territori català, principal base dels austriacistes a la Península Ibèrica.

El 14 de maig, doncs, Villadarias acampa a Lleida amb uns 35.000 homes (entre 7000 i 10.000 a cavall) i el rei Felip V acampen a Lleida per a iniciar la ofensiva contra Catalunya. Els comandants dubtaven entre dues opcions: posar setge a Barcelona mitjançant de la conquesta de la ruta que passa per Igualada, Calaf i Cervera, o intentar conquerir la fortificació de Balaguer.

Com que la penetració cap a Barcelona era perillosa per endinsar-se profundament en territori enemic (i, per tant, posar en perill l'abastiment de l'exèrcit borbònic), es decideix atacar Balaguer per mirar de conquerir la ciutat abans que arribin els 8000 homes que hi ha previstos de reforç pels austriacistes.

Alertat de l'atac a Balaguer, Starhemberg surt de les rodalies Barcelona amb l'exèrcit austriacista i el rei Carles el 27 de juny, arribant a Balaguer el 30 de juny i acampant. El contingent de Starhemberg voreja els 15.000 infants i 5.000 cavallers. Per contra, Felip està entre Bellcaire i Bellmunt.

Com que cadascú està al seu campament fortament atrinxerat, els borbònics decideixen enviar destacaments a destruir les línies d'abastiment aliades (Calaf i Cervera).

El 26 de juliol arriben els reforços austriacistes a Balaguer amb el general Wetzel.

En aquests moments la disposició de forces s'equilibra: uns 16.000 infants i 6.000 cavallers austriacistes contra 23.000 infants i 8.000 cavalls borbònics, ja que els dos bàndols havien patit moltes baixes pels combats, les malalties i la falta de queviures.

En aquests moments en qué la campanya havia arribat a un punt mort, els austriacistes recobren la iniciativa, intentant flanquejar l'exèrcit borbònic passant el Noguera Ribagorçana per Alfarràs. És aquest moment quan es produeix la batalla d'Almenar, al intentar Felip evitar que l'enemic li talli l'abastiment que passa per l'Aragó i travessa el Segre per Lleida.

La batalla d'Almenar

Per tal d'evitar el flanqueig, el dia 25 de juliol Felip V va fer enviar un destacament de cavalleria i granaders a ocupar el pas del Noguer per Alfarràs, precedint la marxa de tot l'exèrcit a través de Lleida.

Tot i tenir una distància més curta fins la població que les forces austriacistes, aquestes van arribar molt abans al pont, i tot seguit van ocupar les altures d'Almenar amb 27 esquadrans de cavalleria, a fi de de bloquejar el pas de l'exèrcit borbònic fins a Alfarràs (i, per tant, permetre el pas de l'exèrcit austriacista). A més, van establir una bateria de canons (uns catorze) a les altures que dominaven la població d'Almenar, per tal de reforçar la cavalleria austriacista que avançava per dalt i evitar el pas dels borbònics per baix.

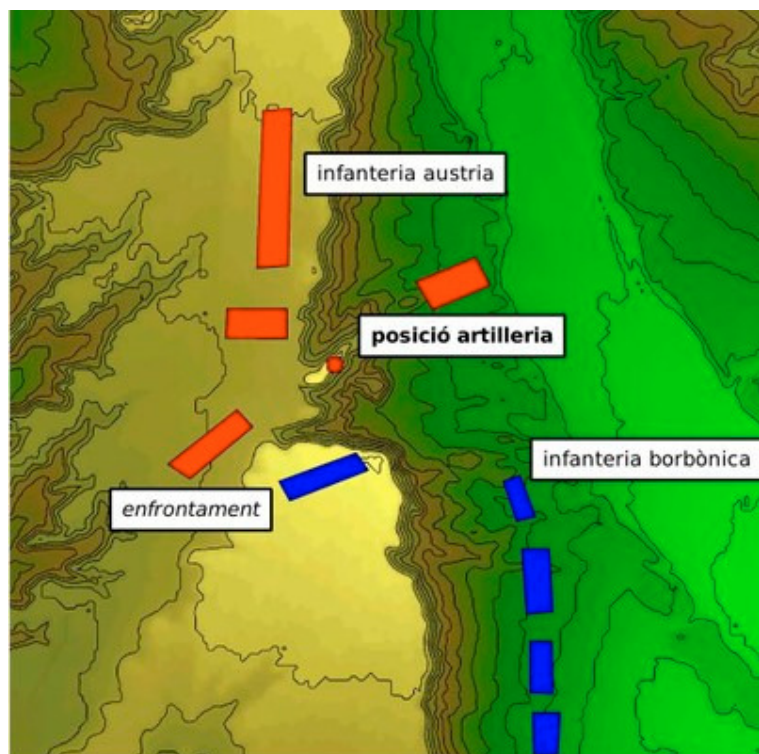
Els borbònics, tot i ser superiors en número, no es van atrevir a atacar l'avantguarda aliada, i van dividir el seu exèrcit en dues parts: la primera, comprenent l'artilleria i la infanteria, avançaria per la banda inferior tocant al riu. La segona, comprenent la cavalleria, avançaria per dalt per tal d'evitar que la cavalleria d'Starhemberg intentés un flanqueig de tot l'exèrcit.

Els borbònics es van desplegar en dues línies (la primera de 22 esquadrans i la segona de 20), amb 5 batallons d'infanteria desplegats entre les dues línies i al flanc dret (el més proper a la riba del riu).

El comandant de la cavalleria aliada, el general anglès Stanhope, va ordenar carregar contra els borbònics tot i la hora avançada del dia (aproximadament les 19 de la tarda).

La càrrega, feta amb 16 esquadrans (10 en la fila d'avantguarda i 6 a la segona) va fer recular la primera línia borbònica. Tot i que la situació es va restablir momentàniament al intervenir la segona línia de 20 esquadrans, la combinació del bombardeig artiller amb la càrrega va derrotar finalment als borbònics. Com que estaven mig encerclats pels homes d'Stanhope, la cavalleria va fugir directament cap als homes que avançaven pel camí vora el riu, desordenant-los en el procés i produint una fugida en cascada de tot l'exèrcit borbònic.

ò va permetre capturar gran quantitat de material als austriacistes, que tot seguit van establir el campament just al camp de batalla mentre els borbònics arribaven a Lleida.

Les baixes produïdes són discutides, però probablement els borbònics van tenir uns 600 morts i ferits, i els austriacistes, que probablement van patir moltes menys baixes (unes 300), van

capturar a més uns 1000 homes aproximadament (entre ells l'enginyer Verboom, que va dirigir les obres de setge contra Barcelona del 1714).

La ofensiva aliada va prosseguir cap a Saragossa, a on es va produir una gran victòria aliada, i fins Madrid. Tot i això, la mala situació logística de l'exèrcit del rei Carles i els reforços borbònics van portar a la quasi total anihilació de l'exèrcit austriacista mesos després, al desembre de 1710, a les batalles de Brihuega i Villaviciosa, recuperant Felip V la ciutat de Saragossa el gener següent.

FONTS TEXTUALS RECOLLIDES

BACALLAR Y SANNA, Vicente (marqués de San Felipe). *Comentarios de la Guerra de España e Historia de su rey Felip V, el Animoso*, BAE, Madrid, 1957.

CARRERAS BULBENA, Josep Rafael. *Carlos d'Austria y Elisabeth de Brunswich Wolfenbüttel a Barcelona y Girona*, Barcelona, L'Avenç, 1902.

CASTELLVÍ, Francesc de. *Narraciones Históricas, vol. III*. Edició de J.M. Mundet i Gifre i J.M. Alsina Roca, Madrid, 1999.

COXE, William. *España bajo el reinado de la casa de Borbón, desde 1700 en que subió al trono Felipe V, hasta la muerte de Carlos III acaecida en 1788*, tom II, Madrid, 1846.

DEFOE, Daniel. *Memorias de guerra del capitán George Carleton*, edició de V. León Sanz, Alacant, 2002.

MAHON, Lord. *History of the War of Succession in Spain*, London, John Murray. 1832.

PARNELL, A. *The War of the Succession in Spain during the Reign of Queen Anne (1702-1711)*, London, 1905.

UMICALIA, A. *Memorie Istoriche della Guerra per la Monarchia di Spagna*, Venecia, G.B. Reccutti, 1734.

VOLTES BOU, Pere. *Barcelona durante el gobierno del Archiduque Carlos de Austria (1705-1714)*, tom II, Barcelona, 1963.

Font:

<http://www.polemos.org/Members/xrubio/la-batalla-dalmenar-1710>